

TÜRK HALK KÜLTÜRÜNDE KÖPRÜNÜN YERİ

Özlem ÜNALAN*

Öz

Kültür, bir toplumun sahip olduğu maddi ve manevi değerlerin bütünüdür. Bir toplumun sanat ürünleri, gelenekleri ve görenekleri, halk inanışları, mâni, masal, türkü, efsane, destan vb. ürünleri; yemekleri, halk hekimliği uygulamaları o toplumun kültürünü oluşturur. Mecazi olarak bağ, bağlantı sağlayan şey, birleşme, kavuşma, bağlantı noktası, iletişim gibi birçok anlamı sembolik olarak karşılayan köprü kavramı; sözlüklerde iki yakayı veya yeri birbirine bağlayan ve ahşap, demir, beton vb. malzemelerden inşa edilen yapı olarak tanımlanmaktadır. Köprü, gündelik hayatı kolaylaştıran, üstünden yayaların ve araçların geçtiği, trafiği kolaylaştıran bir yapı olmasının yanı sıra somut kültürel miras unsurlarından biridir. Bilhassa tarihin tanıkları olarak nitelendirilen, geçmişte inşa edilip günümüze ulaşan tarihî köprüler *Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu* kapsamında değerlendirilmiş ve korunması gerekli kültür varlıkları olarak tescil edilmiştir. Köprüler somut varlıkları kadar metaforik anlamları ve sembolik yönleriyle de ön plana çıkmıştır. Bir yapı olarak Türk kültürü içinde bir yer edinen köprüler, Türk halk kültürü içinde de önemli bir yere sahiptir. Köprüler; Türk mitolojisindeki yeriyle, halk edebiyatı ürünlerindeki kullanımıyla ve çevresinde gelişen halk inanışlarıyla kültürel unsurlarından biri hâline gelmiştir. Köprüler mitik anlatılarda ve destanlarda sembolik olarak kullanılmıştır. Bilmecelerde ve manilerde köprüye yer verilmiş, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde belli köprüler üzerine türküler söylenmiştir. Bazı köprüler etrafında çeşitli rivayetler anlatılmış ve bunlar zamanla efsaneleşerek nesilden nesile aktarılmıştır. Köprü etrafında çeşitli halk inanışları ve ritüeller gerçekleşmiştir. Bunların bir kısmı doğum, çocuğun yetiştirilmesi, evlilik ve ölümlerle birlikte gelişen sırat köprüsü inanışıyla ilişkilidir. Ayrıca köprü altında veya üstünde gerçekleştirilen uygulamalarla kişilerin hastalık ve kötü ruhlardan arınacağına dair inanışlar da söz konusudur. Bu çalışmada tarihî bir yapı özelliğiyle somut kültürel miras ürünleri arasında yer alan köprünün, somut olmayan kültürel miras açısından bir değerlendirmesi yapılmıştır. Köprü çevresinde gelişen inanış ve uygulamaların İslamiyet öncesinden gelen mitolojik kökenine ilişkin bilgiler verilmiştir. Çalışmada köprü kavramı birçok yönden değerlendirilmiş, köprünün Türk halk kültürü içindeki yeri irdelenmiştir. Bu bağlamda bilmecelerde, türkülerde, manilerde, deyim ve atasözlerinde köprü kavramı üzerinde durulmuştur. Özellikle mitik anlatılarda ve destanlarda köprünün sembolik kullanımı incelenmiş Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yer alan ve haklarında efsanelerin anlatıldığı köprülerden söz edilmiştir. Geçiş dönemlerinden büyüsel halk hekimliği yöntemlerine köprüyle ilgili gelişen halk inanışlarına yer verilmiştir. Bu çalışma ile çeşitli örnekler doğrultusunda Türk halk kültüründe köprünün yerini ve önemini ortaya koymayı amaçlanmıştır. Ayrıca mimari bir özelliği olan ve somut kültürel miras örneği teşkil eden köprünün türkü, mâni, efsane, bilmece gibi halk edebiyatı ürünlerindeki işlevini ve mahiyetini tespit etmek hedeflenmiştir. Çalışmada ayrıntılı bir literatür taraması yapılmış konuyla ilişkili çok sayıda kitap, makale ve tez incelenmiştir. Doküman analizi yapılarak derinlemesine bir inceleme gerçekleştirilmiş halk inanışları, halk kültürü ve bir yerin monografisiyle ilgili çalışmalardan istifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Köprü, Kültürel Miras, Halk Kültürü, Halk İnanışları, Mitoloji.

* Doç. Dr., Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türk Halk Edebiyatı ABD, Kahramanmaraş/Türkiye, ozlem.unal@istiklal.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5345-6499.

THE PLACE OF THE BRIDGE IN TURKISH FOLK CULTURE

Abstract

Culture is the whole of the material and spiritual values of a society. The artistic products, traditions and customs, folk beliefs, manis, tales, folk songs, legends, epics, etc. of a society; its food, folk medicine practices constitute the culture of that society. The concept of bridge, which symbolically meets many meanings such as bond, connection, union, meeting, connection point, communication; is defined in dictionaries as a structure that connects two sides or places and is constructed from materials such as wood, iron, concrete, etc. In addition to being a structure that makes daily life easier, that pedestrians and vehicles pass over, and that facilitates traffic, it is also one of the elements of concrete cultural heritage. In particular, historical bridges, which are described as witnesses of history and were built in the past and survived to the present day, have been evaluated within the scope of the Law on the Protection of Natural Assets and registered as cultural assets that need to be protected. Bridges have come to the fore with their metaphorical meanings and symbolic aspects as much as their concrete assets. Bridges, which have a place in Turkish culture as a structure, also have an important place in Turkish folk culture. Bridges; It has become one of the cultural elements with its place in Turkish mythology, its use in folk literature products and the folk beliefs that have developed around it. Bridges have been used symbolically in mythical narratives, tales and epics. Bridges have been featured in riddles and folk songs, and folk songs have been sung on certain bridges in various parts of Anatolia. Various stories have been told around some bridges and these have become legendary over time and have been passed down from generation to generation. Various folk beliefs and rituals have taken place around the bridge. Some of these are related to the belief in the Bridge of Sirat, which develops with birth, child rearing, marriage and death. There is also a belief that people will be purified from illnesses and evil spirits with practices performed under or on the bridge. In this study, the bridge, which is among the tangible cultural heritage products with its historical structure feature, has been evaluated in terms of intangible cultural heritage. Information is provided regarding the mythological origin of the beliefs and practices that developed around the bridge, dating back to pre-Islamic times. In the study, the concept of the bridge has been evaluated from many perspectives, and the place of the bridge in Turkish folk culture has been examined. In this context, the concept of the bridge has been emphasized in riddles, folk songs, rhymes, idioms and proverbs. The symbolic use of the bridge in mythical narratives and epics in particular has been examined, and bridges located in various parts of Anatolia, about which legends are told, have been mentioned. Folk beliefs about the bridge, from transitional periods to magical folk medicine methods, have been included. This study aims to reveal the place and significance of bridges in Turkish folk culture through various examples. Furthermore, it aims to identify the function and nature of bridges, an architectural feature and a concrete example of cultural heritage, in folk literature such as folk songs, folk poems, legends, and riddles. A detailed literature review has been conducted in the study, and numerous books, articles and theses related to the subject have been examined. An in-depth study was carried out by document analysis and studies on folk beliefs, folk culture and the monograph of a place were used.

Keywords: Bridge, Cultural Heritage, Folk Culture, Folk Beliefs, Mythology.

Giriş

Köprüler; su, vadi, çukur vb. yerleri geçmek veya iki ayrı yer arasındaki engelleri aşmak için inşa edilen, yolculuğu ve ulaşımı kolaylaştıran yapılardır (Güçlü, 2024: 1542). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*'te köprü kelimesinin sekiz farklı anlamı verilmiştir:

"1. Aralarında doğrudan doğruya geçişi önleyen bir engel bulunan iki yeri birbirine bağlayan veya bir trafik akımının diğerini kesmeden üstten geçmesini sağlayan yapı. 2. mec. Bağlantı sağlayan şey, bağ. 3. deniz. Gemilerde kaptan köşkü, geminin önünü görecekt yükseklikteki kumanda yeri. 4. Olmayan dişlerin yerini doldurmak veya takma dişleri mevcut sağlam dişlere tutturmak için yapılan ve genellikle sabit olan diş protezi. 5. Güreşte ayakları ve alını yere dayayıp beli yukarı kaldırarak alınan durum. 6. spor. Ayaklar yerde iken vücudu arkaya bükme ve elleri yere değdirmek şeklindeki hareket. 7. Dokuma tezgahlarındaki çözgü ipliklerinin ve dokunmuş kumaşın hareketini kolaylaştıran ön ve arkadaki döner millerin her biri. 8. Pantolon ve eteklerde kemer veya kayışın yerinde durması için içinden geçirildiği küçük, ince parça." (Ayverdi, 2010: 702).

Önceleri köprüler, bir yerden bir yere geçişi sağlamak için uzun bir taşın veya ağaç gövdesinin uzatılması ile yapılmış ve bunlar iki yakayı birbirine bağlayarak yolun devamını sağlamışlardır; teknolojinin gelişimiyle birlikte köprülerin yapılma usulleri de değişiklik göstermiştir. Köprüler şekillerine, yapıldıkları malzemelere ve yapılaş amaçlarına göre çeşitlilik göstermektedir. Şekillerine göre köprüler; kiriş, kemer, asma, askılı, açılıp kapanan köprüler olarak isimlendirilir. Yapıldıkları malzemeye göre de ahşap, taş, betonarme, metal/çelik veya bunların birkaçının birlikte kullanıldığı karışık malzemeli köprüler olabilir. İlk köprüler çoğunlukla ahşap ve kâgirden yapılmıştır. Arapçadaki *cisr* ve *katara* kelimeleri genel olarak köprü manasında kullanılmakla birlikte *cisr* kelimesi ahşap köprüyü, *kantara* kelimesi de kemerli köprüyü ifade etmektedir. Köprüler insanların, hayvanların, kara ulaşım araçlarının, trenlerin, boruların veya su galerilerinin geçmesini sağlar (Çeçen, 2002: 252). Antik dönemlerden modern çağa farklı dönem ve yüzyıllarda yapılan köprüler yapıldıkları dönemin sanat ve mimari anlayışını yansıtan somut kültürel miras ürünlerinden biridir. Köprüler fiziki işlevlerinin yanı sıra sembolik işleriyle de dikkat çekmektedir. Medeniyetlerin ve toplulukların birbirine bağlanmasında köprüler stratejik bir öneme sahip olmasının yanı sıra iki dünya arasında bir geçiş olarak görülerek sembolik bir özellik de göstermektedir. Köprüler iki ayrı noktayı birleştirmesiyle uyumu ve dayanışmayı, barışı ve birlikteliği simgeler (Güçlü, 2024: 1541). Köprü, kelime anlamı olarak da sözlükte geçen anlamı dışında çok sayıda kapalı anlamı içinde barındıran bir sözcüktür. Köprü sembolik olarak da bir aşamadan diğerine geçişi ihtiva eder.

Türk kültüründe köprü, bir yapı veya tarihî eser olarak somut kültürel miras ürünleri arasında yer almasının yanı sıra mitolojik geçmişi olan etrafında çeşitli inanış ve uygulamaların gerçekleştiği somut olmayan kültürel miras alanlarından biridir. Köprü çevresinde gelişen halk inanışlarının birçoğu İslamiyet öncesine dayanır, ayrıca İslamiyet ile birlikte İslami bir kimliğe büründürülerek çeşitli ayetlere dayandırılan özel köprüler de vardır. Köprüyle ilgili inanışlar, ritüeller ve çeşitli hususlar halk hikâyesi, türkü, efsane, bilmece vb. halk edebiyatı ürünlerine yansımıştır. Özellikle tarihî bir değeri olan köprüler üzerine anlatılan efsaneler nesilden aktararak günümüze kadar ulaşmıştır. Bazı köprüler üzerine söylenen türküler Türk halkının acılarını, kederini ortaya koymuştur. Ayrıca bazı köprülere yüklenen kutsallık söz konusu köprü çevresinde çeşitli anlatılara ve uygulamalara neden olmuş, ayrıca köprüyle ilgili her türlü husus (köprünün üstü, ayağı vb.) halkın nazarında bir değer kazanmıştır. Örneğin Kayseri sınırlarındaki Şahruh Köprüsü üzerindeki kulunç taşı mihrap görevi üstlenmiş gelip geçen yolcular burayı bir nevi cami olarak görüp burada namaz kılmışlardır. Ayrıca zaman zaman Karaözü halkı da burada Cuma ve bayram namazlarını eda etmişlerdir (Özdemir, 1994: 34).

Türk kültüründe köprü; düğün alaylarının geçtiği, davul ve zurnaların çalındığı, halk oyunlarının oynandığı, dilek kağıtlarının suya atılıp dilek fenerlerinin uçurulduğu, Hıdırellez etkinliklerinin düzenlendiği, bayramlarda halkın ziyaret ettiği, özel günlerde fotoğrafların çekildiği ve üzerinde çeşitli etkinliklerin düzenlendiği sosyal alanlardan biridir. Bazı köprüler, kültürel değerlerin tanıtıldığı ve aktarıldığı birer canlı mekân özelliği gösterir. Örneğin Bursa'daki Irgandı Köprüsü'nün her iki tarafında el sanatı ürünlerinin sergilendiği çeşitli dükkânlar yer almaktadır (Demir, 2021: 241).

Türk kültüründe ağaca verilen ehemmiyet ağaç/ahşap köprüler için de önem taşımaktadır. Bazı köprülerin ham maddesi ağaçtandır. *Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Boy*'da Uruz'un ağaç için söylediği "Mekke ile Medine'nin kapısı ağaç, Musa Kelimin asası ağaç, *büyük büyük suların köprüsü ağaç*, kara denizlerin gemisi ağaç" cümlesinde de ağaç birçok vasfıyla birlikte büyük suların köprüsü olarak yani köprünün ham maddesi olarak verilmiştir (Ergin, 2012: 108-109). İslamiyet öncesinde Şamanlar da gerçekleştirdikleri ritüeller sırasında yere kayın ağacından direkler dikerek ağaçtan bir köprü oluşturmuştur. Sözde bu köprü şamanın gökyüzüne çıkışını simgeler (Eliade, 1999: 522). Türk mitolojisinde ağaçtan köprülerin yanı sıra at kılından yapılmış köprüler de söz konusudur. Türk kültüründe kötü ruhlardan biri olan Erlik'in evi dokuz ırmağın bulunduğu, Doymadım Irmağı'nın döküldüğü yerde kurulmuştur. Bu ırmağın üzerine at kılından bir köprü yapılmıştır. Erlik'in evinden kaçmak isteyenler bu köprüden geçerek Erlik'ten kurtulabilmektedir fakat kıldan köprü ayak basıldığı an yıkılmakta ve kaçmaya çalışan kişi yeniden Erlik'in dünyasına dönmektedir (Anohin 1940: 56).

Altay Şamanizmi'ndeki kıldan köprü motifi Er-Samır destanında da karşımıza çıkar. Er Samır destanında yeraltına giden kahramanın geçmesi gereken engellerden biri de Toybodım Nehri üzerindeki at kılından oluşan köprüdür. Bu köprü, üzerinden biri geçeceğinde kıl kadar incelmektedir. Kahraman ak bez bağlayıp ak süt saçarak dua eşliğinde köprüden geçer. Kahramanın saçı saçması ve dua etmesi karşılaşılabilecek zararı önlemek için yapılan bir tedbirdir (Uğurcan ve Koçak, 2021: 445).

Dede Korkut Hikâyelerinden *Deli Dumrul Hikâyesi*'nde köprü metaforu farklı bir şekilde ele alınır ve derin bir mana barındırır. Deli Dumrul, kuru bir çayın üzerinde yaptırmış olduğu köprüden geçenlerden otuz üç, geçmeyenlerden döverek kırk akçe alır (Ergin, 2012: 115). Böylece yiğitliğinin yayılmasını amaçlar. Diğer taraftan buradaki köprü insanların geçmek zorunda olduğu bir engel hâline gelir. Kuru bir çayın üzerine köprü kurup insanları bu köprüden geçmeye zorlamak, düzeni bozmaya ve isyana yönelik bir eylemdir, kuru çay üzerine inşa edilen köprü ise Deli Dumrul'un gücünü ve otoritesini sembolize eder. Diğer taraftan Deli Dumrul, köprüden geçecek olanlardan para talep ederek onları kontrol altında tutmayı arzular. Çayın kuruması tanrı tarafından gerçekleştirilmiş bir olaydır fakat Deli Dumrul'un bunun yok sayarak kuru çay üzerine köprü kurması, geçenden daha az, geçmeyenden daha çok ücret alması ve insanları köprüden geçmeye zorlaması, Tanrı iradesini ve kudretini reddetmeyi ifade etmektedir. Deli Dumrul, köprü üzerindeyken Azrail'in obadan bir yiğidin canını aldığını duyar ve Azrail'in kendisiyle savaşmasını söyler. Bu olay üzerine köprü metaforu daha da derinleşir. Köprü, fiziksel bir engel olmanın yanı sıra insanın ölüm gerçeğiyle yüzleşmesinin ve içsel yolculuğunun da bir sembolü hâline gelir. Deli Dumrul'un köprü üzerindeki hakimiyeti, onun iç dünyasındaki gerçeklerle yüzleşme çabasının bir yansıması olarak karşımıza çıkar (Baysal, 2019: 338; Güçlü, 2024: 1551).

Köprü; dinî inanışlarda, mitolojik anlatılarda ve efsanelerde sıklıkla karşılaşılan bir sembol özelliği gösterir. Ayrıca köprü, türkülerde hem gerçek hem de sembolik olarak kullanılır, bireyin bekârlık ve evlilik sürecindeki geçişini ve aşamaları simgeler. Köprülere yüklenen sembolik işlevler geleneksel sanatlarda da kendini göstermiştir. Anadolu'da geleneksel oya ve dantel işlemlerinde kullanılan asma köprü motifi, kişiler arasındaki mesafeyi ve ayrılığı sembolize ettiği gibi aynı zamanda kavuşmayı ve birleşmeyi de ifade etmektedir (Nas, 2012: 1627). Deyim ve atasözlerinde köprü, gerçek ve mecazi anlamlarıyla kullanılmıştır. Manilerin özellikle birinci veya dördüncü dizelerinde köprü kelimesine yer verilmiş bazı bilmececelere cevap niteliği taşımıştır.

Bu çalışmada doğum, evlilik ve ölümle ilgili inanışlar ve Türk halk hekimliği uygulamaları başta olmak üzere Türk kültüründe köprü çevresinde gerçekleşen inanış ve ritüellere; efsane, mâni, türkü, bilmece, deyim ve atasözü gibi halk edebiyatı türlerinde yer alan köprüyle ilgili hususlara yer verilmiştir. Çalışmada ayrıntılı bir literatür taraması yapılmış çok sayıda kaynaktan istifade edilmiştir. Ayrıca konuyla doğrudan ilgili olan makaleler incelenmiş, halk inanışları ve halk kültürüyle ilgili olan tezlerde ve kitaplarda tarama yapılarak bunlardan köprüyle ilgili çeşitli bilgiler elde edilmiştir. Doküman analizi doğrultusunda doksan sekiz adet tez incelenmiş özellikle monografi niteliğinde olan tezlerden konuyla ilgili veriler elde edilmiştir. Türkiye sahasından ve Türk dünyasının çeşitli yerlerinden tespit edilen örneklerle köprünün somut olmayan kültürel miras içindeki yeri ortaya konulmuştur. Çalışma köprünün, yalnızca bir mimari ve tarihî özelliği olan bir

yapıt olmasının ötesinde halkın belleğindeki yerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca bu çalışma ile bazen bir buluşma veya ayrılık noktası bazen mutluluk veya üzüntü kaynağı olan köprünün, halk edebiyatı ürünlerine ne şekilde (nasıl) yansıdığı verilmek istenmiştir.

1. Türk Halk İnanışları ve Uygulamalarında Köprüler

Köprüler, bir yerden başka bir yere geçişi sağlarlar. Bu yönleriyle de simgesel olarak transferi, farklılaşmayı ve ilerlemeyi temsil ederler. Ayrıca zorlukları aşmayı, ilerlemeyi, yeni başlangıçlar yapmayı simgelerler. Köprüler, bu yönleriyle geçiş ritüellerinin bir parçası olarak görülebilir. İnsan hayatının üç önemli eşiği olan doğum, evlilik ve ölüm evrelerinde, bir kişinin bir aşamadan diğerine geçişi köprü ile sembolize edilebilir (Güçlü, 2024: 1541). Ayrıca çocukla, evlilikle ve ölümle ilgili inanış ve uygulamaların bazıları köprü üzerinde veya altında gerçekleştirilir. Bu bağlamda köprüler kötü ruhlardan ve varlıklardan arınma aracı olarak kullanılmıştır. Artvin Merkez’de kötü varlıklara ve ruhlara maruz kalan kişiler için *baskına uğrayan* ifadesi kullanılır. Baskına uğradığı düşünülen bebekler için sabah erkenden bir köprüye gidilir. Köprünün üzerinden sarkıtılan bir güğümle dereden su çekilir, baskına uğrayan çocuk bu suyla birkaç kez yıkanır (Saltaş Korkmaz, 2024: 69). Orta Torosların birçok yerinde de kırk basan çocuk, şifa bulması için köprüden geçirilerek köprünün üç farklı noktasında üçer kez yere bastırılır (Kalafat, 1994: 18). Anadolu’nun bazı yerlerinde de kırk basan çocuk üst üste üç sabah bir köprüde yürütülür (Yücel, 2011: 109).

Köprüler Türk halk hekimliğinde bir sağaltma aracı olarak kullanılmış ve köprü üzerinde veya çevresinde gelişen uygulamalar büyüsel tedavi yöntemleri arasında yer almıştır. Özellikle doğum öncesi ve sonrasıyla ilgili ritüellerin bir kısmı köprüde gerçekleştirilir. Türkmenistan’da çocuğu olmayan hanımlar yeni yapılan bir köprünün üzerinden geçirilir, köprüden ilk geçen kişi olmasına dikkat edilir. Bu ritüelle çocuksuz kadınların çocuklarının olacağına inanılır (Eroğlu, 2008: 74). Artvin Şavşat’ta çocuğu olmayan kadınlar Taş Köprü’ye giderek dua ederler, bir gece burada kalarak adakta bulunurlar. Ayrıca Artvin’de hasta çocuklar köprünün üzerinden geçirilir ve köprünün üç ayrı noktasında ayak bastırılır. Bu şekilde hasta çocuğun iyileşeceğine inanılır (Saltaş Korkmaz, 2024: 34, 68). Sakarya Karasu’da çocuğu olamayan kadınlar çocuk sahibi olabilmek için sabah ezanından sonra, niyet ederek köprü altından geçerler (Kandemir, 2011: 100-101). Kosova’nın Prizren şehrinde hamile kadının doğum zamanı gelmesine rağmen doğumu gerçekleşmezse doğumunun başlaması için hamile kadın köprüden geçirilir (Eroğlu, 2008: 94). İskilip’te kırkını dolduran çocuk destekle ayak üzerinde duramıyorsa veya kafası normalden büyükse ocağa götürülür, ocaktan dönüşte de çocuğun bezi bir köprü üzerinden atılır. Böylece hastalığın orada kalacağına inanılır (Şimşek, 2019: 99). Beyşehir’de aydaşlığı tedavi etmek için aydaş çocuk köprü altından geçen su ile yıkanır (Samancı, 2008: 29). Adana’nın Karaisalı ilçesinde de aydaş çocuklar üç gün boyunca sel yığıntılarıyla kendiliğinden oluşmuş köprülerden geçirilerek tedavi edilir. Ayrıca aydaş çocuk herhangi bir köprü üstüne getirilir ve burada tanımadığı birinin ayakkabısı üstünden atlatılır. Tahtacı Alevilerinde de aydaş çocuklar köprü üstünde tanımadığı birinin ayakkabısı veya terliği üstünden atlatılır, aydaş çocuğun bu ritüelle iyileşeceğine inanılır. Karaisalı’da huysuz çocuğun derelerde kendiliğinden oluşan köprüden geçirilirse iyileşeceği söylenir (Göçer, 2014: 71,80). Çocuğun büyüdüğünde ayağının çok büyük olmaması için çocuk iki, üç yaşına geldiğinde köprü üzerinde çocuğun ayak ölçüsü alınıp işaretlenir ve “Bismillahirrahmanirrahim! Benim çocuğumun ayağı bu kadar olsun” denilir. Bu şekilde çocuğun ayağının büyümeyeceğine inanılır (Taş, 2019: 112).

Irak Türkmenleri, süt fazlalığı sebebiyle göğüs ağrısı çeken kadına köprü üzerinden geçen bir başka kadın el sürerse sancısının azalacağına inanırlar (Murad, 2009: 207). Van’da *Sıtma Köprüsü* olarak adlandırılan ve şifa verdiği düşünülen bir köprü vardır. Sıtma rahatsızlığı olanlar bu köprüden geçirilirse sıtmalarının iyileşeceği söylenir (Önay, 2020: 98).

Kayseri’nin Sarioğlan ilçesi, Karaözü köyünde bulunan tarihî Şahruh Köprüsü’nün sol taraftaki üst korkuluk taşlarının arasında, ortası oyuk görünen bir taş vardır. Kulunç Taşı olarak adlandırılan köprü üzerindeki bu taşın şifa verdiğine inanılır. Bu taşın sırtını dayananların yel, sırt ağrısı ve sancısından kurtulacağı söylenir (Özerdem, 1994: 34).

Türk halk kültüründe köprü zaman zaman uğur ve uğursuzluk kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. Anadolu’nun birçok yerinde gelin ve damat, uzun ve mutlu bir evlilik yaşamaları için köprüden geçirilir. Büyü nedeniyle uzun yolculuklara çıkamayan kişiler büyüünün etkisinin yok

olması için köprü üzerinde yürütülür (Kalafat, C.VII, 2007: 50). Kayseri Sarız ilçesinde gerdek gecesi çiftler arasında birliktelik sağlanamazsa bir büyü olduğu düşünülerek damadın bağına açmak için gelin ve damat köprüden geçirilir (Adakçı, 2022: 85). Silopi'de de yolculuğa çıkacak kişi, yolculuğunun uğursuzluk getirmemesi için üç köprü üzerinden geçirilir (Elçe, 2022: 53). Osmaniye Düziçi'nde sünnet çocuğu sünnet alayı ile birlikte köprüden geçirilir. Ayrıca gelin alayı da geçtiği her köprüde durup oynar (Kılıç, 20210: 85). Adana Aladağ'da da evliliğe uğur getirmesi için gelin köprüden geçirilir (Yılmaz, 2005: 174). Bafra'da gelin ve damat *Çetinkaya Köprüsü*'ne getirilir, gelin ve damat buradan Kızılırmak'a taş atar ve karşılıklı oynar (Yılmaz, 2019: 113). Bu şekilde gelin ve damadın kötülüklerden korunacağına, evliliklerinin uzun olacağına, evlerine bolluk ve bereket getireceklerine inanılır. Nevşehir'de köprü üzerinde vedalaşma yapıldığında bir daha o kişiyle görüşülmeyeceği düşünülür (Kabak, 2011: 114). Karaisalı'da kına yakılırken gelin, avcuna konulan madeni parayı ayakkabısının içine koyar. Düğün günü köprüden geçirilirken gelin ayakkabısının içine koyduğu parayı köprü'nün üzerinden suyu atar. Bu şekilde gelinin kötü alışkanlık ve davranışlarının suyla akıp gideceği ve bunların yeni evine gelmeyeceği varsayılır (Göçer, 2014: 118).

Avrupa'da ürkütücü görünen, çeşitli mitolojik anlatılanla esrarengiz bir kimliğe büründürülen köprüler *Şeytan Köprüsü* olarak isimlendirilmiştir. Almanya'daki *Rakotzbrücke (Rakotz Köprüsü)* ve İngiltere'deki *Overtoun Köprüsü*, *Şeytan Köprüsü* olarak adlandırılmaktadır. Bu köprüler hakkında çok çeşitli efsaneler anlatılır. Türkiye'nin farklı bölgelerinde de şeytan köprüsü olarak isimlendirilen köprüler vardır. Örneğin Batman'ın Sason ilçesinde bulunan tarihi bir köprü ürpertici görünümü sebebiyle halk arasında *Şeytan Köprüsü (Pirre Şeytan)* olarak isimlendirilmektedir. Konya'nın Selçuklu ilçesinde bulunan *Şeytan (Gavur) Köprüsü* vadi içinde yer alması, dar ve yüksek oluşu ve de hakkında anlatılan çeşitli efsaneler sebebiyle bu isimle anılmıştır. Adıyaman'ın Kahta ilçesinde bulunan *Memluk Köprüsü* de halk arasında *Şeytan Köprüsü* olarak bilinmektedir. Türkiye'deki en ünlü şeytan köprülerinden biri de Van'ın Muradiye ilçesinde bulunmaktadır. Buradaki *Şeytan Köprüsü*, ismini bir düğün topluluğunun köprüden kanyona düşerek ölmesinden dolayı almıştır. Ayrıca suyun birbirine çok yakın mesafede iki kaya arasından, fıskırarak akmasından dolayı köprüye *Şeytan Köprüsü* isminin verildiği rivayet edilmektedir (URL-5). Ayrıca Anadolu'nun birçok yerinde köprü altları tekin olmayan yerler olarak nitelendirilir. Özellikle de ins-cins olarak da adlandırılan cinlerin en fazla bulunduğu yerlerden biri de köprü altlarıdır. Ardahan'da cin ve perilerin köprü altlarında yaşadığı bu nedenle de köprü altlarının tekin olmadığı söylenir (Saltaş Korkmaz, 2024: 314).

Türklerde köprü bir anlaşma aracı olarak da görülmüştür. Bu doğrultuda Türklerde, birçok anlaşma bir köprü üstünde gerçekleştirilmiş ve anlaşma yapılmadan önce herhangi bir kır at kurban edilmiştir (Roux, 2011: 89). Türklerde su iyesi inancına bağlı olarak suyla, akarsuyla ve köprüyle ilgili olarak pek çok inanış gelişmiştir. Büyü yapılan muskalar veya bozulması istenilen muskalar köprüden suya atılır (Kalafat, C.VII, 2007: 50). Bunun en güncel örneklerinden biri Malabadi Köprüsü'nde görülmüştür. Malabadi Köprüsü çevresinde yapılan dalış eğitimi esnasında uzman dalgıçlar köprü'nün ayaklarında ve çevresinde çok sayıda muska tespit etmiştir. Çıkarılan muskaların büyük bir bölümünün bakır levhalar üzerine işlendiği belirlenmiştir (URL-7).

Köprüler birçok kültürde dilek/istek aracı olarak kullanılmıştır. Özellikle birbirlerini seven çiftler sevgilerinin daimî olması ve birbirlerine bağlı kalmaları için köprü üzerinde anahtar kilitleme ritüelini gerçekleştirmektedir. Örneğin Paris, Roma gibi bazı Avrupa şehirlerinde köprülerin üzerine niyet kilitleri asılır. Paris'teki *Âşıklar Köprüsü*'nde sevgililer sevdikleri kişilerin isimlerini asma bir kilide yazarlar ve kilidi köprüye takıp kilidin anahtarını ırmağa atarlar. Böylelikle aşklarının sonsuz olacağına inanırlar (Gültekin, 2019: 40). Almanya'nın Köln kentinin sembollerinden olan *Hohenzollern Köprüsü* de parmaklıklarına asılı on binlerce asma kilit ile ünlüdür. Burada da sevenler aşklarının baki kalması için köprü'nün demirine kilit asıp anahtarını Ren Nehri'ne atmaktadırlar. Benzer uygulama Manavgat'taki *Sarı Köprü* üzerinde de yapılır. Birbirlerini seven gençler asma bir kilit üzerine "seni kalbime kilitledim, anahtarını nehre attım" yazarak anahtarı nehre atarlar. *Sarı Köprü* dışında Bandırma sahil şeridi üzerinde yer alan *Aşk Köprüsü*'nde, Bilecik'teki *Hamsu Köprüsü*'nde, Kastamonu Azdavay'daki *Âşıkları Köprüsü*'nde, Yalova'da *Âşıklar Köprüsü* olarak da isimlendirilen Ak Şemseddin Köprüsü'nde de aynı ritüeller gerçekleştirilmektedir.

Türklerde gökkuşağı, gökyüzü ile yeryüzünü birbirine bağlayan bir köprü olarak görülür. Bilhassa da gökkuşağının Tanrı'nın bir köprüsü olduğu düşünülür (Eliade, 1999: 29). "Eski Türk inançlarında köprü olarak bilinen gökkuşağının tanrılar tarafından kullanıldığı ve Tanrı Ülgen'e ulaşmak için takip edildiği bilinmektedir." (Saltaş Korkmaz, 2024: 176). Ayrıca eski Türkler gökkuşağına *ak yol* adını vermiş ve gökkuşağını her iki dünyayı birleştiren, bu dünyayı öteki dünyaya bağlayan bir köprü olarak düşünmüşlerdir (Durmaz, 2024: 150). Türk mitolojisinde gökkuşağı *Alkim* olarak isimlendirilir ve al inancıyla ilişkilendirilir. Bu doğrultuda da *Alkim* yeryüzü ile gökyüzünü birbirine bağlayan bir köprü olarak düşünülür. *Pura* adı verilen ruhlar bu köprünün üzerinden geçerken görünürler. Ayrıca bu köprü Şamanın göğe ulaştığı bir köprü olarak da bilinmektedir. (Uslu, 2017: 36). Anadolu'da gökkuşağı yeryüzü ile gökyüzü arasında bir köprü, duaları Allah'a iletmede bir araç olarak görüldüğü için Anadolu insanı gökkuşağı çıktığında dilek dilemekte ve gökkuşağının dilekleri ulaştırmada bir köprü görevi göreceğini düşünmektedir.

Köprü üzerinde herhangi bir dilekte bulunma ve ardından suya bir şeyler atma (ip, mendil, taş, para vb.) Türkler arasındaki yaygın ritüellerdendir. Türkmen yerleşim yerlerinden biri olan Hanekin'de dilek dilemek için köprüden Nehavent Suyu'na madeni para atılır (Murad, 2009: 116). Sivas'ın Banaz köyünde Nevruz günü köprü üzerine çıkılır, akan suya bakılarak "senin demin bana, benim gamım sana" diyerek dilekte bulunulur (Üçer, 1995: 51).

Kayseri sınırları içinde olan *Şahrüh Köprüsü*'nün üzerinde *Kulunç Taşı* olarak bilinen bir bölüm vardır. Buraya sırt verip dilek dileyen kişilerin dileklerin gerçekleştiği söylenir (Tatar, 2019: 146). Diyarbakır'da evlenemeyen, kısmeti kapalı olan kızlar, adak adayıp dileklerini kâğıda yazarak dilek kâğıtlarını *On Gözlü Köprü*'den Dicle Nehri'ne atarlar (Garan, 2011: 82). Diyarbakır'da da Hıdırellez günü bir kâğıda çizilen veya yazılan dilekler önce gül ağacının altına bırakılır. Ertesi gün bu kâğıt alınarak Diyarbakır'daki *On Gözlü Köprü*'den suya atılır. Günümüzde bu uygulama biraz daha modernleşerek dilek fenerleriyle gerçekleştirilmektedir (Demir, 2021: 241).

Köprülerin birer dilek, istek aracı görevi görmesi yağmur yağdırma ritüellerinde de görülmektedir. Ardanuç'ta yapılan yağmur duasında kutsal olarak belirlenen bir yere ziyarette bulunulup burada kurban kesilir. Kurban eti yenilip namaz kılındıktan sonra, çeşitli dualar okuyarak bezden bir torbanın içine küçük taşlar konulur ve torba, köprünün altına asılır. Bu şekilde köprü altına asılan taşlar tanrıya kurban olarak sunulmuş olur. Bu uygulamadan sonra yağmurun yağacağına inanılır. Kars ve Ardahan'da ise köprüden aşağı ip sallandırılırsa yağmurun yağacağı düşünülür (Saltaş Korkmaz, 2024: 175, 242). Kütahya Simav'da uzun süre yağmur yağmadığında köprü ayağına ekmek gömülür, bu şekilde yağmurun yağacağına inanılır (Başhan 2010: 38). Adana Karaisali'da köprüden geçerken ırmağa para atılırsa yağmurun yağacağı söylenir (Göçer, 2014: 416).

Türk halk kültüründe köprülerle ilgili gelişen inanışlarda en çok karşılaşılan hususlardan biri de sırat köprüsü/ öteki dünya inancıdır. Sırat köprüsü mitolojik ve dinî inanışlarla ilişkilendirilerek geçmiş toplumlardan günümüze cennet ile bu dünya arasındaki bağlantıyı temsil etmiştir. İlkel toplumlarda ruhun öteki dünyaya gidebilmesi için bir nehir veya köprüden geçmesi gerektiği düşünülmüştür. Örneğin Algonkinler ölümler âlemine ulaşan yolun bir nehir olduğuna inanır. Söz konusu nehrin üzerinde insanı taşıması zor, çürük ve dayanıksız ağaç kökünden yapılmış bir köprü yer almaktadır. Benzer şekilde Kuzey Amerika yerlilerinden olan Ojibvalar ve Foxlar da ölenlerin ruhlarının bir nehir üzerindeki köprüden geçerek ölümler ülkesine gideceğini tasavvur etmektedir. Endonezya'daki Kaçinler ve Dayaklarda da benzer inanışlar söz konusudur. Diğer dünyaya gitmek için üzerinden geçilmesi gereken bir köprü vardır. Bu köprü eğri ve zayıf bir ağaç dalından, bir yıldıandan ya da keskin bir kılıçtan olabilir. Bu dünyada yerine getirilmesi gerekenleri yerine getiren kişiler köprüden kolaylıkla geçerek öteki dünyaya gidebilmektedirler. Ancak kötü huylu kişiler köprüden geçerken içi sıcak su ile dolu bir kazana veya kaynayan bir göle düşmektedirler. Eskimolar da diğer dünyaya gitmek için buzdan yapılmış bir köprüden geçmek zorunda olduklarına inanırlar. Bu köprünün her iki tarafında saldırgan bir köpek yer almaktadır (Örnek, 1988: 120-121). Zerdüş dininde sırat köprüsü *Çinvat Köprüsü* olarak isimlendirilir ve kişinin ruhunun karşılaştığı bir yer olarak tasavvur edilir. *Çinvat Köprüsü* ölüm sonrasında yüce varlığa ulaşmak için üzerinden geçilerek köprüdür, dolayısıyla ruh öteki dünyaya geçerken *Çinvat Köprüsü*'nden geçer. Ayrıca bu köprü iyi ve kötü davranışların hesap verildiği bir yerdir. Ruh, *Çinvat Köprüsü*'ne çıkmadan önce ruhun karşısına bir kız çıkar, kız ruhun dünyadaki yansımasıdır. Ruh dünyadaki yaşamını iyi biri

olarak geçirdiyse kız güzel olarak yansır ve ruh köprüden bir melek gibi geçer. Aksine ruh kötü biri olarak yaşam sürdürdüyse de kız, çirkin bir cadı olarak yansır ve ruh cehennem çukuruna itilir. Ayrıca köprünün kıldan ince olduğu, iyi ve kötü kişinin ayrımını yaptığı ve buna göre iyi kişi olduğunda genişleyip kötü kişi olduğunda ise ince ve keskin bir hâl aldığı rivayet edilir (Uğurcan ve Koçak, 221: 445). Çocuğu olmadan ölen kişinin *Çırvat Köprüsü*'nden geçemeyeceği düşünülür. Bu nedenle çocuksuz kişinin Çırvat, yani sırat köprüsünden geçmesi için o kişinin vefatının dördüncü gününde o kişiye temsili bir çocuk seçilir (Durmaz, 2024: 33). İslam inancında sırat köprüsü, ölüm sonrası ruhun karşılaştığı bir aşama/eşik olarak görülür. İnanişâ göre tüm Müslümanlar cennete ulaşmak için bu dar ve keskin köprüden geçmek durumundadır. Sırat köprüsü kıyamet gününde insanların toplanıp hesap verme sürecinde herkesin üzerinden geçmek zorunda olduğu bir köprüdür (Güçlü, 2024: 1550). Kur'an-ı Kerim'de sırat, Allah'a ulaştıran yol manasında kırk beş ayette geçmektedir. Bu ayetlerden otuz üçünde *dosdoğru* manasındaki müstakim sıfatıyla birlikte *es-sırâtü'l-müstakîm* şeklinde, iki ayette de *düz* anlamdaki *seviy* kelimesiyle *es-sırâtü's-seviyy doğru yol* anlamında kullanılmıştır. Ebu Said el Hudri'nin rivayetinde Peygamberimiz (s.v.a.) şöyle buyuruyor:

"Mahşerde muhakeme ve muhasebe işlerinden sonra Cehennem'in üzerinde bir köprü (sırat) kurulur. Allah şefaate izin verir. (Mü'minler) 'Ya Allah selamet ver, selamet ver, diye dua eder durur.' 'Ya Rasulallah, köprü nedir? diye sorulduğunda: 'Kaypak ve kaygan bir yoldur. Orada; kancalar, çengeller ve Necid'de bilen Se'dân denilen sert dikencikler gibi dikenler vardır. Mü'minler amellerine göre kimi göz açıp kapayıncaya kadar, kimi şimşek gibi, kimi rüzgâr gibi, kimi kuş gibi, kimi iyi cins yarış atları gibi, kimi deve gibi süratle geçerler. Mü'minlerden kimi sapasağlam kurtulur. Kimi de tırmalanmış (hafif yaralı) olarak salıverilir. Kimileri de cehennem ateşi içerisine dökülür." (Buhârî, 1992:24; akt. Gözün, 2021:195).

Anadolu'nun birçok yerinde sırat köprüyle ilgili çeşitli inanış ve ritüellerle karşılaşmaktadır. Sivas Yıldızeli'nde kurban edilen hayvan ile sırat köprüsü arasında bir ilişki kurulmuştur. Kurbanın tüyü üç kere sıvazladığında kişinin sırat köprüsünden kolay geçileceğine dair bir inanış söz konusudur (Yıldız, 2023: 187). Kars, Ardahan ve Artvin çevresinde de kurban kimin niyeti ile kesilirse kurban edilen hayvanın niyet edilen kişiyi kıyamet günü sırtında taşıyacağına inanılır. Ayrıca söz konusu yerlerde kurban edilecek hayvanın kendisini besleyen, kendisine su veren kişilere ahirette sırat köprüsünden geçerken yardım edeceğine, o kişileri sırtına alacağına veya kanatlanarak sırat köprüsünden geçireceğine dair bir inanış vardır (Saltaş Korkmaz, 2024: 334). Muğla Yatağan'da da kurbanın, sahibini sırat köprüsünden kolayca geçireceğine inanılır. Bu nedenle de kesilecek kurbanlık hayvanın mümkün olduğunca bakımlı ve sağlıklı olmasına özen gösterilir. Ayrıca Muğla'da karıncaların da insanları sırat köprüsünden geçireceği söylenir, bu nedenle de karıncaları öldürmek ve onlara eziyet etmek hoş görülmez (Eşmeli, 2006: 27). Kars'ta vefat eden kişinin vücuduna söğüt dalından birer parça konulur ve Sırat köprüsünden geçerken merhumun bu ağaç dallarına tutunacak geçilebileceği söylenir. Ayrıca Artvin'deki bir inanışa göre kedi, ahiret günü sahibi sırat köprüsünden geçerken sahibinin ayağının kayarak sırat köprüsünden düşmesini istediği için sahibinin önüne kumaktadır. Aynı bölgedeki bir başka inanışa göre de suya düşen kelebek sudan kurtarılsa kendisini sudan kurtaran kişiyi sırat köprüsünden geçirir (Saltaş Korkmaz, 2024: 154, 221).

Osmaniye Düziçi'nde öteki dünyada bir sırat köprüsünün bulunduğu bu köprünün kıldan ince ve kılıçtan keskin olduğu ayrıca bu köprüden kırk yıl yokuş, kırk yıl düz ve kırk yıl da dik çıkılacağı ve sırat köprüsünün altında cehennem olduğu rivayet edilir. Ayrıca sırat köprüsünden kaymadan geçenlerin cennete, kayanların cehenneme düşeceği söylenir (Kılıç, 2010: 240). Kızıltepe'de de sırat köprüsü üzerinde insanların iyi ve kötü amellerin tartılıp kötü ameli az olanların sırat köprüsü üzerinden geçeceğine inanılmaktadır. Köprünün altında *zemherir* olarak isimlendirilen ve yedi katlı olduğu söylenen cehennem alt tabakası, köprünün karşı tarafında ise cennet yer almaktadır. İnsanlar sevaplarına göre köprüden geçerek cennete giderler. Günahkâr kişiler de köprüden geçerken cehenneme düşerler. Ayrıca Kızıltepe'de iyi amellerin kişileri sırat köprüsünde taşıyacağına inanılır. Ameller kazandıkları sevaba göre insanları köprü üzerinde taşır. Sevabı çok olanlar köprüden karşıya geçerler, yani cennete ulaşırlar, köprü üzerinde sevabı tükenenler de cehenneme düşerler. Kızıltepe'de Burak, öteki dünyada insanların üzerine binerek sırat köprüsünden geçeceği bir hayvan olarak görülür (Nergiz, 2022: 265-266). Çukurova bölgesinde de kurban alınırken sırat köprüsünü geçebilecek, ayağı yerden kesebilecek büyüklükte bir kurban alınmasına dikkat edilir (Avcı, 2015:

61). Tosya’da kurbanın kemiklerinin birleştirilerek sırat köprüsünden geçileceği düşünülür ve bu nedenle kurbanın kemikleri gömülür (Karabüber, 2017: 137). Elâzığ Keban’da yaşlı kadınların saçları kesilmez, bunun sebebi olarak da kadınların sırat köprüsünden geçerken düşmeleri durumunda uzun saçlarından tutulup cennete götürülmeleri görülür (Doğan, 2013: 97). Karaisali’da ateş üstünden atlayan kişilerin günahlarından arınacağına ve sırat köprüsünden daha kolay geçeceğine dair bir inanış bulunmaktadır (Göçer, 2014: 23). Siirt’in Tillo ilçesinde türbesi bulunan Sultan Memduh ilgili anlatılan bir rivayette sırat köprüsüyle ilgili ayrıntı dikkat çekmektedir:

“Sultan Memduh türbesinin gümüşten korunaklarını yapan Ermeni usta, bir gece rüyasında sırat köprüsünü görüyor. Orada bulunanlar sırat köprüsünden geçiyor ama kendisi geçemiyor. Bu durumu Sultan Memduh’a anlatıyor. Sultan Memduh ona: ‘Sen Müslüman değilsin, bu yüzden gözlerini kapat ve Kelime-i Şehâdet et’ diyor. Ermeni usta gözlerini kapatıp kelimeyi şehadet getiriyor ve gözlerini açtığında ise sırat köprüsünü geçtiğini görüyor. Bu durumdan dolayı Ermeni olan usta Müslüman oluyor.” Bu efsanede, anlatıda geçen kişinin sırat köprüsünden geçmesi onun *Kelime-i Şehâdet* etmesine ve Müslüman olmasına bağlanmıştır (Çara, 2022: 115).

Sırat köprüsüyle ilgili inanışlar halk şiirine de yansımış ve bazı âşıkların şiirlerinde sırat köprüsü yer almıştır. Âşık Nefsanî, *Zaman* şiirinin bir dördlüğünde sırat köprüsünden kolay geçmek için ikindi namazının kılınması gerektiğini söylemiştir:

“Yedi cennet kapısını açarsın
Ab-ı zemzem şarabını içersin
Sırat köprüsünü kolay geçersin
İkindi namazını kıldığın zaman” (Değirmenci, 2009: 166).

Teslimi Baba’ya ait gülbankda sırat köprüsü şu şekilde ifade edilmiştir:

“Sırat köprüsünü dünyada geçip
Kevser şarabını Ali’den içip
Ölmeden evveli, ahrete göçüp
Cennete girmeli burada insan” (Taş, 2019: 261).

2. Türk Halk Edebiyatı Ürünlerinde Köprüler

Köprüler, zaman zaman bir kavram olarak zaman zaman da işlevsel olarak Türk halk edebiyatı ürünlerinde kullanılmıştır. Gerçek ve mecazi olarak halk edebiyatı ürünlerinde kendine bir yer bulan köprüler, en çok efsane türü içinde yer almıştır. Yapım aşamasının bir velinin kerametiyle veya mucize olaylar sonrasında gerçekleşen köprüler, efsanelerin de konusu hâline gelmiştir. Köprü üzerinde, altında veya çevresinde yaşanan acı hadiseler köprüler üzerine türküler yakılmasına ve ağıtlar söylenmesine neden olmuştur. Dilden dile aktararak günümüze ulaşan bu türküler ve ağıtlar; Anadolu insanının acısını, ölüm karşısındaki çaresizliğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda köprüler zaman zaman bu acıların veya hadiselerin birer sebebi olarak görülmüş, kötülenmiş ve hatta bu köprülere beddualar edilmiştir.

Mânilerde köprüler genellikle mâni dördlüğüünün ilk dizesinde kullanılmış ve köprü gerçek anlamlarıyla yer almıştır. Köprüyle ilgili mâni örnekleri şu şekildedir:

“**Köprü**nün altı diken
Yaktın beni gül iken
Allah da seni yaksın
Üç günlük gelin iken

Köprüdeyim köprüde
Köprü salladı beni
İtin gavurun dölü
Gafil avladı beni

Köprünün altı yıldız
Nerden geliyon baldız
Sen git ablan gelsin
Yatamıyom yalınız

Yatma tilkinin koyağında
Goy yesin aslan beni
Geçme muhanetin **köprüsünden**
Goy seller alsın beni” (Yıldız, 2023: 352).

“**Köprünün** altı ırmak
Su gelir parmak parmak
Her yiğidin kârımı
Al duvaklı gelin almak

Göksu’nun **köprüsü**
Çağıl çağıl çağlıyor
Gel yanıma güzelim
Anam bize bakıyo.” (Karakaş, 2005: 127, 138).

“**Köprüden** geçemiyorum
Düş gördüm seçemiyorum
Sevda bir yeşil ipek
Porsumuş çözemiyorum

Köprü altında testi
Kemer belimi kesti
Eski geçen günlerim
Şimdi aklıma düştü.” (Sandal, 2023: 176).

“Karşıda arpa biçersin
Suyu ırmaktan içersin
Etrafını sel basışın
Köprüyü nereden geçersin

Karşıda arpa biçerim
Suyu ırmaktan içerim
Senin gibi ahmakları
Köprü kurar da geçerim.” (Adakçı, 2022: 378).

“**Köprü** altında fıstık
Züppeler çalar ıslık
Aladağın kızları
Kavrulmuş taze fıstık.” (Yılmaz, 2005: 251).

“**Köprü** altından geçtim
Sütlü kahvenden içtim
Ben esmeri görünce
Sarışımdan vazgeçtim

Köprünün altı buzlar
Top gediıyor yıldızlar

Gene aklıma düştü
Fincan göbekli kızlar.” (Avcı, 2015: 24).

“**Köprü** altında buzlar
Göbeğunda yıldızlar
Başune yastuk oldi
Karpuz memeli kızla

Bu dere büyük dere
Köprü olsa geçerdum
Bu efkâr üzerine
Rakı olsa içerdum.” (Kabak, 2015: 374).

“Çam **köprü**den geçilmez
Bulanık su içilmez
Aylem ne derse ko desin
İlk yârden geçilmez.” (Baysal, 2019: 399)

“Değirmen deresine
Daş **köprü** kurulacak
Oğlanların günahı
Gızlardan sorulacak

Köprüden geçerkene
Köprü salladı beni
Karacaören kızları
Kendine bağladı beni.” (Beyazıt, 2019: 377, 381).

Söz konusu bu mâni örneklerinde de görüleceği üzere köprü kelimesi mânilerde gerçek ve mecaz anlamlarıyla kullanılmıştır. Muhannet köprüsü ifadesiyle onursuz, güvenilmez insanların sunduğu imkânlar ifade edilmek istenmiştir. “...senin gibi ahmakları, köprü kurar da geçerim” dizelerinde de köprü kelimesinin gerçek ve mecazi anlamlarda kullanıldığından söz edilebilir. Köprü kelimesi genel olarak kadın-erkek ilişkisi üzerine söylenen ayrılık-sevgi ve aşk konulu mânilerde yer almıştır. Bazı mânilerde çam, taş (daş) gibi ifadelerle köprü'nün türü belirtilmiştir. Ayrıca mânilerin birçoğunda köprü altı... ifadesi yer almaktadır. Dolayısıyla köprü'nün kendisiyle birlikte köprü altı da mânilerde kendine bir yer bulmuştur.

Köprü, bilmecelerde özellikle bilmecenin cevabı niteliğinde kullanılmıştır. Köprüyü çağrıştıracak veya niteleyecek ifadelerle bilmeceler oluşturulmuştur. Köprü'nün sallanma ve taşıma özelliği, köprü ayakları, köprüsünün iki yakayı birleştirmesi vb. unsurlarla bilmeceler elde edilmiştir. Aşağıdaki bilmece örnekleri de söz konusu durumu kanıtlar niteliktedir. Bu bilmecelerin ortak özelliği hepsinin cevabının köprü olmasıdır:

“Beyoğlu’nun katırı, sallanır bir kütüğü.” (Sandal, 2023: 195).

“Ayakları su içer, üstünden gelen geçer.” (Değirmenci, 2009: 179).

“Benim bir devem vardı çok zayıftı ama yağdı öldü (Yağ taşmaktan), akşama varmadan Saba yakın öldü (Saba şehri), ne yerde öldü ne gökte öldü, benim devem nerde öldü.” (Kök, 2006: 160).

“Bey oğlunun katırı, ne olsa götürür.” (Ağcalar, 2009: 321).

“Yol üstünde cansız eşek”

“Ayıkır yatır boyu yoldadır” (Kabak, 2015: 287, 290).

Köprü kelimesi gerçek ve mecazi anlamlarıyla deyim ve atasözlerinde de kullanılmıştır. *Köprüden geçene kadar ayya dayı demek* deyimini ile işin bitinceye kadar bir kişiye hak etmediği övgülerde bulunma ifade edilmiştir. Bu deyim *köprüyü geçinceye kadar gâvura dayı diyeceksin*. *Köprüyü geçinceye kadar şeytana pirim diyeceksin* şeklinde de söylemektedir (Yoksul, 2013: 465). Kahramanmaraş’ta herkesin yaptığı şeyi yapmak manasında *herkesin geçtiği köprüden geç*, *büyükleri çiğneyip geçme*, onları dinle anlamında *ulular köprü olsa basıp geçme* deyimleri kullanılır. *Anasının geçtiği köprüden kızı da geçer* deyimini ile kız çocuğu anasının yaptığını yapar yani küçükler büyükleri taklit eder, denilmek istenmektedir. Ayrıca *geçme namert köprüsünden go aparsın su seni, yatma çakal gölgesinde go yesin aslan seni* atasözüyle de namerde, çakal yaradılışlılara eyvallah edip onların yardımlarını kabul edersen ve özellikle de onlara yardım edersen ölmekten daha kötü durumlara düşersin denilmektedir (Özalp, 2008: 175, 370, 397, 430). Zamanla koşulların değiştiğini, eski durumların kalmadığını bildirmek için *köprünün (köprülerin) altından çok sular geçmek (akmak)* deyimini söylenir. *Akıllı düşünene kadar deli köprüyü geçer* veya *akıllı köprü arayınca dek deli köprüyü geçer* atasözleri ile de öngöründe bulunamayan kişinin tehlikeyi göze alarak işe girişip çabuk sonuç elde etmesi ifade edilir. *Ayrarı yok içmeye gümüş köprü ister geçmeye* atasözü ile kişinin maddi durumu yetersiz olmasına rağmen taleplerinin çokluğu ifade edilmiştir (Kök, 2006: 175). İnsanların nasipleri arasındaki tutarsızlıkları ifade etmek için de *kimi köprü bulamaz geçmeye kimi su bulamaz içmeye* atasözü kullanılmaktadır. Ayrıca Çorum’da kişinin işteki ehlini bildirmek için *at binenin, kılıç kuşananın, köprü geçenin, iş becerenin* denilir. Bir şeyin dengini anlatmak için *bu köprüye bu kalas, eski hamama eski tas* sözü tercih edilir. *Dost ile ye iç köprüden geçme* atasözü de dost ile iş yapılamayacağını belirtmek için kullanılır (Yoksul, 2013: 76, 166).

Köprünün özellikle de belirli köprülerin doğrudan konu edinildiği türlerden biri de efsanelerdir. Köprülerle ilgili efsaneler, yerlerle ve yapılarla ilgili efsaneler grubu içinde yer almaktadır. Efsanelerde köprü, fiziksel bir yapıdan daha fazlasını ifade eder. İnsanların kültürel, dinî ve ruhsal hayatlarıyla ilgili bilgiler içerir. Efsanelerde köprü, insanların zorluklarla başa çıkma kabiliyetini, engelleri aşma gücünü ortaya koyar. Aynı zamanda çeşitli inanışları ve ritüelleri (köprünün kurban istemesi, köprü ayağına kan akıtılması vb.) yansıtır. Köprülerle ilgili efsanelerde en çok karşılaşılan hususlardan biri de *Çoban Köprüleri*’dir. Çoban köprüleriyle ilgili efsaneler çoğunlukla sürüsünü selden kurtarmak, hayvanları sahiplerine teslim etmek veya hayvanları güvenli bir yere ulaştırmak için çobanların yaptıkları taş köprülerle ilgili efsaneleri içermektedir. Bunlar kendi içinde esrarengiz birtakım olayları da barındırmaktadır. Yıkılmaları durumunda yeniden onarılmasını sağlayacak para veya altın bu köprülerin ayaklarında saklıdır fakat bunların tılsımlı olduğuna inanılır ve kötü niyetli kişilerin bunlara ulaşamayacağı düşünülür (Kalafat, 2013: 17-18). Erzurum’un Hasan Kale ilçesinde Aras Nehri üzerine kurulan *Çoban Köprüsü* halk arasında *Çoban Dede Köprüsü* olarak da bilinmektedir. Çoban köprüsüne yakın bir tepe üzerinde Çoban Abdal’a ait olduğu söylenen bir de mezar vardır. Çoban köprüsüyle ilgili olarak en çok anlatılan efsanelerden birini şu şekilde özetlenebilir:

Halil Dede olarak bilinen ve evliyadan sayılan yaşlıca bir çoban şimdi köprünün ve ziyaretin yer aldığı civarda bir dağda yaşamakta ve çobanlık yapmaktadır. Çobanlık yaptığı esnada Aras Nehri üzerinde köprü kurmaya çalışan bir kalabalık görür. Her ne kadar uğraşılsa da ustalar bir türlü köprüyü kuramaz. Halil Dede çalışanların yanına gelerek: “Her şeyiniz tamam ama iki taşınız eksik, o iki taş olmazsa bu köprü tutmaz,” der. Bunun üzerine taşlar sayılır ve iki taşın eksik olduğu görülür. Yola düşmüş olan iki taş bulunup getirilir. Bu kez de ustalar köprünün ayağını nereye kuracaklarına karar veremez. Durumu Halil Dede’ye danışırlar. Halil Dede elindeki esasını yedi yerde suya batırır.

Halil Dede'nin asasını batırdığı yerler işaretlenerek köprünün ayakları işaretli yerlere kurulur. Köprü inşa edildikten sonra da Halil Dede köprünün başında vefat eder. Kabri de köprünün yanına yapılır (Seyidoğlu, 1985: 104). Efsanede Halil Dede isimli kutsallık atfedilmiş, keramet sahibi bir velinin bilgisi doğrultusunda yapılan köprüden söz edilmiştir. Adıyaman'ın Tut ilçesinin Ünlüce köyü yakınlarında yer alan Şovak Köprüsü hakkında şu efsane anlatılmaktadır:

Yavuz Sultan Selim Çaldıran seferini düzenlemek için ordusuyla sefere çıkar. Yolculuk esnasında Şovak Deresi'nin bulunduğu yere gelir, dereyi geçmek ister fakat köprü olmadığı için geçemez. Kendisi ve askerlerinin köprü olmadan geçemeyeceğini anlayınca oraya bir köprünün yapılması için emir verir. Bunun üzerine kısa süre içinde el birliğiyle kemerli bir köprü yapılır. Yavuz Sultan Selim, köprünün inşası esnasında köprünün ilerde bir hasar görme olasılığını düşünerek köprünün ayağına altın gömer. O gün bugündür herkes altına ulaşmanın derdine düşmüş fakat ne yazık ki kimse bir sonuç alamamıştır (Ertaş, 2023: 387). Tarihi Şovak köprüsüyle ilgili bu efsane tarihi yapılarla ilgili bir efsane örneği olmasının yanı sıra hazine ve defineyle ilgili efsaneler grubu içinde de yer almaktadır.

Adana'nın Feke ilkesindeki Kabaoğlak Köprüsü, adını burada yaşanan bir hadiseden almıştır. Anlatılanlara göre daha önce burada bir köprü yoktur. Yazın göç edileceği zaman, yöre halkı birkaç ağaç dalını uzatarak karşıdan karşıya geçer. Buradan geçerken her seferinde en gelişkin/büyük oğlaklarından biri suya düşürülür. Daha sonra buraya köprü yapıldığında da söz konusu hadiseden dolayı köprüye Kabaoğlak köprüsü denilir (Karakaş, 2005: 277). Tut ilçesinin Tepecik (Tirintil) köyünde yer alan Şebker Köprüsü hakkında da şu efsane bilinmektedir:

Eskiden Şebker Çayı özellikle kış ve ilkbaharda insanlara geçit vermez, ulaşım zar zor gerçekleşir. O dönemde Şebker Çayı'nın iki tarafında da köy vardır. Bu köylerden Tepecik (Tirintil) köyünde yaşayan bir delikanlı ile karşı köyden bir genç kız birbirine sevdalanır. Şebker Çayı onların sevdasına engel olamaz. Delikanlı sevdiği kızı her görmek istediğinde çaydan geçer ve kızı görüp tekrar döner. İki aşkın sevdası kısa zamanda her iki köyde duyulur. Delikanlının ailesi, kızı ailesinden ister fakat kızın babası Şebker Çayı'nı bahane ederek kızını vermek istemez. Bunun üzerine delikanlı çay üzerine bir köprü yapmaya karar verir. Akşam olup herkes eve çekilince çalışmaya başlar gecenin sabahında güzel bir köprü yapar. Sabah olup her iki taraftaki köy halkı uyanınca halk gözlerine inanamaz. Şebker Çayı'nın üzerinde bir köprü, köprünün başında da bir delikanlı vardır. Bunun üzerine kızın babası kızı delikanlıya verir ve iki sevdalı böylece birbirine kavuşur (Ertaş, 2023: 390). İsmi üzerine Şebker çayından alan bu köprü, efsaneye göre iki aşkın kavuşmasına vesile olmuştur. Buna benzer bir efsane de Mut'un Köselerli köyünde bulunan Kesik Köprü üzerine anlatılmaktadır:

Kesik Köprü'nün her iki yakasında iki ayrı Yörük topluluğu yaşar. Bu Yörük topluluklarından birinin başında zengin, akli başında bir ağa vardır. Bu ağanın da Devlet isminde akıllı ve güzeller güzeli bir kızı bulunmaktadır. Devlet'in güzelliği karşısında bütün delikanlılar hayran kalır ve onunla evlenmek ister. Bu kız da yakışıklı bir çobana sevdalıdır fakat kız sevdasını babasına söylemez. İki sevdalı kaval ile haberleşmeye başlar. O dönemlerde de Yörüklerin başına bela bir eşkıya topluluğu vardır. Eşkılar bir gün çobanın sürülerine saldırır, çobanı da yaralar. Çoban kavalıyla bu durumu genç kıza bildirir ve kıza Kesik Köprüyü tutmalarını haber eder. Devlet, durumu babasına söyler. Eşkılarının saldırısına çok sinirlenen ağa, adamlarına köprüyü tutmalarını emreder. Çok geçmeden eşkılar sürüyle birlikte köprünün üstüne gelir. Ağanın adamlarıyla, eşkılar çatışır ve çobanın sayesinde eşkılar alt edilir. Devlet de yaralanan çobanın yarasını sarar. Çobana büyük bir minnet duyan ağa, töreyi bozarak kızını çobana verir (Sandal, 2023: 309). Bu efsanede de köprünün sembolik olarak birleştirici gücünden söz edilebilir. Köprünün bir tarafında zengin bir ağa diğer tarafında fakir bir çoban vardır. Fakir oğlan ile zengin kız çatışması *Kesik Köprüsü*'nün birleştirici gücüyle son bulur. *Kesik Köprü* sevenlerin kavuşmasına vesile olan bir araç özelliği göstermiştir.

Muğla'da eski Aydın yolu üzerinde *İnce Kemer Köprüsü* yer almaktadır. Köprünün adı rivayet edilen bir hadiseden dolayı *Gelin Geçmez Köprüsü* olarak da bilinmektedir. Rivayete göre Kayra Kralı, Çine Çayı üzerine bir köprü inşa ettirmek ister. Bu köprüyü kısa zamanda yapabilecek ustaya kızını vereceğini söyler. O dönemin meşhur ustalarından biri köprü inşaatına talip olur. Büyük bir kararlılıkla verilen sürede köprüyü tamamlar fakat son taşı koyacağı esnada kızın bir başkasına

verildiğini öğrenir. Buna rağmen usta, son taşı da koyup köprü inşaatını bitirir fakat kralın sözünden dönmesini gururuna yediremez. Köprünün en yüksek noktasına gelir ve “gelin alan doymasın, bu köprüden atla geçen olmasın” diye bağırarak kendini köprüden aşağı bırakır. Bu acı hadiseden sonra köprü, *Gelin Geçmez Köprüsü* olarak isimlendirilir ve gelinlik kızlar köprü yerine çayın içinden geçerek karşıya geçerler (Eşmeli, 2006: 115).

Köprüyle ilgili bazı efsaneler içinde çeşitli inanışları barındırır. Silifke’deki Göksu Nehri’nin üzerindeki *Taş Köprü* efsanesinde de kurban isteme/kurban adama inanışı söz konusudur:

Köprünün temeli atıldığında ustalar bütün gün çalışıp köprünün ayaklarını tamamlar. Ertesi gün köprü inşaatına geldiklerinde köprünün ayaklarını Göksu Nehri’nin alıp götürdüğünü görürler ve köprüyü tekrardan inşa ederler. Bu durum bir süre daha devam edince Göksu nehrinin bir kurban istediği düşünülür fakat kurban edilecek kişinin kim olacağına dair bir karar alınamaz. Bunun üzerine sabah nehre ilk gelecek kişinin kurban edilmesine karar verilir ve askerler köprü inşaatının başında nöbet tutmaya başlar. Sabahın ilk aydınlığında köprüye bir kadın gelir. Askerler kadını yakalayıp köprünün ayağının altına kadını gömer. Köprü ustası da gelip inşaata başlar. Usta akşam eve döndüğünde eşini evde bulamaz. Bütün gece eşini beklemesine rağmen eşinden bir haber gelmez. Ertesi gün köprü inşaatına gittiğinde temelin yerinde durduğunu görür ve eşinin kurban edildiğini anlar. Günümüzde bile özellikle sabah saatlerinde köprünün bulunduğu yerde bir kadın çığlıklarının geldiği söylenmektedir (Ağcalar, 2009: 429). Çamlıhemşin’in Koçdüzü yaylasındaki *Taş Köprü* ile ilgili olarak anlatılan efsane de şöyledir:

Yıllar önce buradaki derenin üzerinde küçük bir tahta köprü bulunmaktadır. Bu köprü sel sularına kapılınca köy halkı birleşip buraya taş köprü yapmak ister. Köprünün sağlam olması için büyük taşlar getirilir. Getirilen bazı taşlar çok büyük oldukları için halk, ne kadar uğraşsa da bu taşları yerlerinden kılmıdatamaz. Bir gün köy sakinleri taşları kaldırmak için uğraşırken köyde tulum çalmasıyla tanınan bir çoban gelir. Kendisine yardım etmeleri durumunda taşları kaldıracaklarını söyler fakat köylülerin birçoğu buna inanmaz. Çobana inanan birkaç köylü kalaslardan tutar çoban da o sırada tulumuyla yanık türküler çalmaya başlar. Çoban tulum çalmaya başladığı anda köylüler kalasları yerinden kaldırır ve derenin kenarına taşır. Bu şekilde çoban tulumunu çalarken köylüler de köprünün inşasını tamamlar. Kendini tulumcu çobanın müziğine kaptıran köylüler de horon oynamaya başlar. Bu olayın üzerinden yıllar geçse de günümüzde de köprü üzerinde şenlikler düzenlenmektedir (Kabak, 2015: 239). Bu efsanede de köprünün tamamlanması çobanın tulumundan çıkan nağmelerle ilişkilendirilmiştir. Mucize bir şekilde kaldırılan taş ile köprünün yapımı gerçekleşmiş ve bu olay zamanla bir şenlik hâline gelmiştir.

Köprülerle ilgili efsanelerde sıkça karşılaşılan hususlardan biri de köprünün yıkıldığında yeniden yapılması için köprü ayağına saklandığına inanılan altın veya paradır. Bununla ilgili örneklerden biri yukarıdaki geçen *Şovak Köprüsü* efsanesinde geçmektedir. Bu husustaki bir başka örnek de Adana’da Seyhan Nehri üzerinde bulunan tarihî *Taşköprü* efsanesidir:

Çok önceleri Adana’da bir padişah yaşar. Padişahın kızı bir yılanın ölümüne neden olur. Yılanın eşi, intikam almak için kızın peşine düşer. Bunu öğrenen padişah kızını korumak için onu bir tanıdığının evine saklar ve kızın dışarı çıkmasını yasaklar. Bu duruma dayanamayan genç kız, bir gün elma toplamak için bahçeye çıkar. Bunu öğrenen yılan kızı sokarak öldürür. Kızının vefatı üzerine padişah onun anısına Taşköprü’yü yaptırır. Bir gün köprü yıkılacak olursa yeniden yapılması için köprünün ayağına altın koyar (URL-6).

Isparta’nın Sütluçe ilçesi, Çandır köyünde bulunan *Kemer Köprü*’yle ilgili olarak şu efsane anlatılmaktadır:

Eskiden Çandır köyünde bir çocuk hastalanır. Çocuğun ailesi başka bir köye gidip bir hocaya muska yazdırır. Hoca, muskayı yazmadan önce aileyi gece muskayı Kemer Köprü’ye dikmeleri konusunda tembihler ve köprü üzerinde karşıdan bir atlı geleceğini ve o atlıya “muskama nazar et” demeleri gerektiğini söyler. Çocuğun ailesi de hocanın isteğini kabul eder. Çocuğun ailesi dolunayın olduğu bir gece kemer köprüye muskayı dikmeye çalışır fakat köprü taştan olduğu için muskayı köprüye dikemez. O esnada bir at sesi duyulur, çocuğun ailesi hızla muskayı dikmeye çalışırken atlı daha da yaklaşır. Aile, atın sesinin yaklaştığını duyunca korkup köprüden kaçır. Arkalarını döndüklerinde bir atlının köprü üzerinde durduğunu ve bir kuş sürüsünün atlıyı çevresinde dolaştığını

görürler. Ertesi gün çocuğun ailesi tekrar hocaya gider ve yaşananları anlatır. Hoca da o atlıya “muskamı nazar et” deselerdi atlının yetmiş bin melek geldiğini ve bu şekilde çocuğun derdine derman olacağını fakat bu imkânı kaçırdıklarını söyler (Ayhan, 2013: 298-299). Söz konusu bu efsane köprü üzerinde gerçekleşen mucize bir olayı ihtiva etmektedir. Diğer taraftan efsane, köprü üzerinden suya muska atma, köprü ayağına muska gömme ve köprüye muska dikme ritüelinin bir örneğini teşkil etmektedir.

Anadolu’da bazı köprüler isimlerini köprüyü inşa edenlerden, köprünün inşasına vesile olanlardan veya bazı din büyüklerinden alır. Çorum, Osmancık’ta bulunan *Koyun Baba Köprüsü* adını ilçede türbesi bulunan Koyun Baba’dan almıştır. Anlatılanlara göre II. Bayezid Kızılırmak’tan geçemez. Buradan geçebilmek için Koyun Baba’dan yardım diler. Bunun üzerine Koyun Baba II. Bayezid ve askerlerini nehirden geçirir. II. Bayezid “her seferinde bizi Koyun Baba geçiremez ya” diyerek oracığa bir köprü yapılmasını emreder. Buraya bir köprü yapılır ve köprünün ismi de *Koyun Baba* olarak adlandırılır (Yıldız, 2019: 99). Söz konusu köprülerden biri de Antalya’nın Gündoğmuş ilçesinde bulunan ve Alara nehri üzerinde yer alan *Ali Köprüsü*’dür. Köprünün inşaatına Karamanlılar döneminde başlanır. Köprünün yeri belirlenir ve inşaatın temeli atılır fakat bir türlü köprünün ayakları tutturulamaz. Yörükler nehrin azgın sularından geçemez ve yaylalarına göçemez olur. Bir ilkbahar günü yörükler yaylaya göç ederken bir gelini çocuğu ile birlikte sular alıp götürür. Bunun üzerine ağıtlar söylenir:

Al etti allı gelini
Bal etti telli gelini
Yaylaya göç edemedi
Göğe uçtu “sal”lı gelini

Kuzumu aldı gitti
Sellere saldı gitti
Allah canını alsın
Artık canıma yetti

Halk, Allah’a yalvarıp dua etmekten başka çare bulamaz, insanların bu çaresizliğini duyan ve yolda kalmışların imdadına yetişen Hz. Ali, bir gece gizlice Alara’ya gelir. Alarahan’ın yanına ırmağın üstüne bir köprü yapar, sonra atıyla kuzeye doğru yönelir. Alara ırmağına iner, bir yere geldiğinde Hz. Ali’nin atı Döldül ayağını direktir o sırada ırmağın en dayanaklı kayalarından oluşan boğaza bir köprü yapmaya karar verir. Hz. Ali atını ırmağın güney yakasına bağlar, ayağının birisini ırmağın bir tarafına diğer ayağını da ırmağın diğer tarafına atar ve köprü bir çırpıda biter. Bunun üzerine Hz. Ali bir şükür namazı kılar, yöre halkı bu köprüye Ali köprüsü adını verir. Daha sonra Hz. Ali kuzeydeki *Kemer Köprüsü*’nü yapmaya başlar, tam biteceği sırada gün doğar. Hz. Ali ortadan kaybolur ve bir daha görünmez. *Kemer Köprü* bu nedenle tamamlanamaz bundan ötürü de buraya *Gündoğmuş* adı verilir (Yıldız, t.y.: 172-173).

Köprüler, türkülerde önemli bir tema olarak işlenmiş, yaşanmış acı olaylar ve kayıplar türkülerde kendine bir yer edinmiştir. Zaman zaman fiziki bir yapı olarak türkülerde konu olan köprüler zaman zaman da sembolik anlamlarıyla türkülerde konu edinilmiştir. Bir başka ifadeyle köprüler türkülerde gerçek ve mecazi anlamlarıyla kullanılmıştır. Aşk, özlem, ayrılık, ölüm konuları köprü metaforuyla birleşerek türkülerde simgesel bir anlatımla ele alınmıştır. Ayrıca bazı türkülerde köprü, insan ömrünün önemli geçiş dönemlerinden biri olan evlilik sürecini sembolize etmektedir. Zira köprünün iki yakayı birbirine bağlaması gibi evlilikte, insan hayatının bekâr ve evli olmak üzere iki ayrı dönemini bir araya getirmektedir. Köprünün ayaklarından biri bekârlığı diğeri ise evliliği temsil etmekte ikisi arasındaki geçiş süreci de (isteme, söz, nişan, kına vb.) köprü ile sembolize edilmektedir. Özellikle *köprüden geçti gelin/köprüden geçmek* ifadesinin yer aldığı türkülerde evlilikteki geçiş süreciyle ilgili metaforların daha belirgin olduğu görülmektedir (Görkem, 2021: 638-641).

Silifke’nin Kebap köyünde halk, Göksu Nehri üzerine bir köprü yapar fakat nehir yapılan köprüyü çok geçmeden yıkar. Bunun üzerine yörenin şairlerinden Deveci Topal Mustafa şu türküsü söyler:

“On arşındır bu köprünün tabanı
Kandırdılar Ortaören ile Kebe’ni Taciz ettiler de dağda çobanı
Köprü imdi viran oldu yurt oldu
Kebe’ninin yüreğine dert oldu

Evvel sıdk ile tutmalı bir işi
Yaldızlanmaya gitti baş kirişi
Kargıcak’tan kesildi kirişi
Köprü şimdi viran oldu yurt oldu
Kebe’ninin yüreğine dert oldu

Deli oğlandır ustaların başı
Yapısını sorarsan marangoz işi
Mermerden kesilir köprünün taşı
Köprü imdi viran oldu yurt oldu
Kebe’ninin yüreğine dert oldu.” (Ağcalar, 2009: 447).

Diyarbakır yöresine ait *Suzan Suzi* türküsü de Kırkdağı’ndaki Kırklar ziyaretinden dönen Suzan’ın On Gözlü Köprü civarında, Dicle’de boğularak ölmesini ve Suzan’ın ölümünden sonra sevgilisi Adil’in de aklını yitirip perişan olmasını konu edinmektedir.

“Kırklar dağının yüzü
Karanlık sardı düzü
Ben öleydim Suzan Suzi
Ziyaret çarptı bizi

Köprü altı kapkara
Anne gel beni ara
Saçlarıma kumlar dolmuş
Tarak getir de tara

Köprünün orta gözü
Sular apardı düzü
Ben öleydim Suzan Suzi
Dicle ayırdı bizi.” (Garan, 2011: 278).

Samsun Bafra’da 1937 yılında açılan *Çetinkaya Köprüsü (Gelin Köprüsü)* yedi kemerden oluşan ahşap bir köprüdür. Yöredeki gelin ve gelin alayları bu köprüden geçirilir. Beş yüz atlı ile köprüden geçilirken köprü yıkılır, gelin ve alaydan birkaç kişi suya düşüp boğulur. Bu üzücü olayın ardından Kızılırmak üzerine şu türkü söylenmiştir:

Köprüye geldik de köprü yıkıldı
Beş yüz atlı birden suya döküldü
Koç yiğidin beli büküldü
Kızılırmak ne ettin allı gelini
Gerdanı beş karış benli gelini

Elinin kınası soldu mu olan
Gözünün sürmesi bozuldu mu ola
Uçmakta mezarı kazıldı mı ola
Kızılırmak ne ettin allı gelini
Gerdanı beş karış benli gelini

Kızılırmak parça parça olasın
Her parçanı bir diyara salasın
Sen de benim gibi yarsız kalasın
Kızılırmak n’ettin allı gelini
Gerdanı beş karış benli gelini (Yılmaz, 2019: 62-63).

...

Başka bir köye gelin almak için giden ve Kayseri Sarız tarafından gelen bir gelin alayı Kızılırmak üzerindeki köprüden geçerken köprü yıkılır ve birçok kişi suya düşer. Zeliha gelin de suya düşüp ölür. Bu olay üzerine şu türkü yakılır:

Sular götürmüş yığınların içine
Örümcekler yuva yapmış saçına
Hele sorun Zelha gelinin suçu ne
Nettin Kızılırmak Zelha gelini
Sedefi başında solan yavrumu

Biz de beş kardeşlik bindirdik ata
Süre süre geldik de dört köyden öte
Köprüye gelince oldu bir hata
Nettin Kızılırmak Zelha gelini
Sedefi başında solan yavrum (Avcı, 2015: 61).

...

Türk halk müziğinin önemli eserlerinden biri olan *Drama Köprüsü* türküsü, günümüzde Yunanistan'ın Doğu Makedonya ve Trakya bölgesinde bulunan tarihî *Drama Köprüsü*'nü konu edinmektedir. Türküde, Drama'da doğup büyüyen ve bir halk kahramanına dönüşen Debreli Hasan'ın hikâyesini anlatılmaktadır.

“Drama köprüsü bre Hasan, dardır geçilmez bre Hasan dardır geçilmez
Soğuktur suları Hasan bir tas içilmez
Soğuktur suları Hasan bir tas içilmez
Anadan geçilir Hasan yardan geçilmez bre Hasan
Yardan geçilmez
At martini de bre Hasan dağlar inlesin
Drama mahpusunda Hasan dostlar dinlesin.” (Güçlü, 2024:1552).

...

Yarısı Diyarbakır'ın Silvan diğer yarısı da Batman Kozluk ilçe sınırları içinde kalan Malabadi Köprüsü üzerine söylenen Malabadi türküsü de bir aşk hikâyesini konu edinmektedir.

“Malabadi köprüsü, Malabadi köprüsü,
Orda başladı bitti, şu garibin öyküsü,
Karşiki aşiretten, bir kıza gönül verdi,
Aşkı uğruna her gün, bu köprüye giderdi,
Siirt'in dağlarında, uçan kuşu vururdu,
Fatma'yı okşadıkça, kalbi sükûn bulurdu,
Ooof garibim ooff.” (Güçlü, 2024:1552).

...

Malatya'nın Darende ilçesinde, Tohma Çayı üzerinde bulunan Kömürhan Köprüsü üzerine *Kömürhan Köprüsü Harput'a Bakar* türküsü söylenmiştir. İhsan Öztürk'ün 1987 yılında derlediği, Elâzığ yöresine ait olduğu söylenen bu türkü, *Fırat'ın Suyu Akar Serindir*, *Fırat'ın Türküsü* veya *Fırat Ağıtı* olarak da bilinmektedir. Türküden alınan bir dörtlük şu şekildedir:

“...
Kömürhan köprüsü Harput'a bakar
Zalım Fırat gelmiş ocaklar yıkar
Toplanmış dostlarım ağıtlar yakar
Söyletmeyin beni- dostlar- yaram derindir.” (İpek, 2022:4).

Köprülerle ilgili türkü örneklerini artırmak mümkündür. Eşini, çocuğunu, sevdiğini ve yakınını yıkılan köprüden coşkun sulara teslim eden bağıri Anadolu insanı; acısını, üzüntüsünü, kızgınlığını türkülerle dökmüş bu bağlamda köprü bazen yaşanan bu olayların müsebbibi bazen de şahidi olarak görülmüştür.

Sonuç

Tıp, spor, denizcilik gibi farklı alanlarda terim olarak kullanılan köprü sözcüğü, herhangi bir engelle ayrılmış iki yakayı birbirine bağlayan ahşap, kâğır, beton veya demirden yapılmış yapıyı ifade etmektedir. Köprü, gerçek anlamlarının yanı sıra iki şey arasındaki bağı ifade etmede mecazi bir anlam taşımaktadır. Bu manada köprü, çok sayıda işlevi olan ve sembolik bir özellik gösteren bir nesne özelliği gösterir. Türk halk kültüründe köprünün mitolojik bir geçmişi vardır; Şamanların tanrıyla iletişim kurmalarını sağlayan köprü, zaman zaman kötü ruhlar kaçırmayı sağlayacak at kılından yapılmış bir araca dönüşmüştür. İslamiyet öncesinden günümüze köprü çevresinde çeşitli inanışlar ve pratikler gelişmiştir. Doğumdan ölüme yaşamın birçok safhasında köprüyle ilgili inanışlara ve ritüellere rastlanılmaktadır. Köprü kötü ruhlardan arınma ve korunma yolu, dilek ve istekleri bildirmede bir araç olmuştur. Uğurla ve uğursuzlukla ilgili inanışlarla ilişkilendirilmiş; çocuk sahibi olamayanlar, evlenmek isteyip evlenemeyenler köprü üzerinde veya çevresinde çeşitli ritüeller gerçekleştirmiştir. Köprüyle ilgili en yaygın inanışlardan biri de sırat köprüsü anlayışıdır. İslami bir kültürle şekillenen sırat köprüsüyle ilgili çok sayıda inanış ve ritüel söz konusudur. Yine Türk kültüründe gökkuşağı da yer ile gök arasındaki bağlantıyı sağlayan bir köprü olarak düşünülmüş ve dilek tutma vesilesi olarak görülmüştür. Yağmur yağdırma ritüellerinin bir kısmı köprü üzerinde veya ayağında gerçekleştirilmiştir. Köprü ve köprüyle ilgili çeşitli hususlar Türk halk edebiyatı ürünlerinde de kendine bir yer bulmuştur. Köprünün mucizevi şekilde yapımı, inşası veya köprü üzerinde gerçekleşen çeşitli olaylarla ilgili çok sayıda efsane anlatılmıştır. Bu efsanelerin birçoğu tarihî yapılarla ilgili efsaneler grubu içinde yer alır. Ayrıca bazı efsaneler kurban isteme, köprü ayağına altın saklanma vb. inanışları içermektedir.

Köprü sözcüğü gerçek ve sembolik yönleriyle türkülerde yer almıştır. Özellikle gelin alayının köprü üzerinden geçerken köprünün yıkılması ile yaşanan acı olaylar veya köprüden düşüp sel sularına kapılan kişiler üzerine yakılan ağıtlar bulunmaktadır. Diğer taraftan köprü türkülerde bekârlıktan evliliğe geçişin sembolik bir ifade yolu olmuştur. Köprü deyim ve atasözlerinde de kullanılmış daha çok bir eşik, aşama olarak tasavvur edilmiştir. Gerek fiziki bir yapı olarak gerekse sembolik çağrışımlarıyla köprü bilmecelerin de konusu olmuştur. Köprü, Türk insanı için yalnızca tarihî bir yapıt veya mimari bir eser olmamış zaman zaman mutluluğunu yaşadığı, sevdiğine kavuştuğu, acı ve kayıplar yaşadığı bir yer özelliği göstermiştir. Yıkılan köprüler, köprüden düşüp ölenler şiirlere, türkülerle konu edilmiş köprü Türk insanının duygularını ifade etmede bir araç olmuştur. Köprü çevresinde gelişen inanış ve uygulamalar geçmişle sınırlı kalmamış bugün bile köprüden gelin geçirme âdetinin veya köprü altına muska bırakma davranışının devam ettiği tespit edilmiştir.

Kaynaklar

- ADAKÇI, Ü. (2022). *Kayseri İli Sarız İlçesi Halk Kültürü Araştırması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AĞCALAR, A. (2009). *Silifke Halk Kültürü Araştırması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ANOĞİN, A. V. (1940). “Altay Şamanlığına Ait Maddeler”. (Çev: Abdülkadir İnan), *Ülkü Dergisi*, C.15, S.85, 54-58.
- AVCI, C. (2015). *Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Araştırması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AYHAN, C. (2013). *Çandır Köyü Monografisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AYVERDİ, İ. (2010). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Yayınları.
- BAŞHAN, G. (2010). *Kütahya-Simav İlçesindeki Manevî Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BAYSAL, N. (2019). *Türk Halk Kültüründe Su*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- BEYAZIT, D. (2019). *Karacaören Monografisi (Tokat İli Başçiftlik İlçesi)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BUHÂRÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâîl. (1413/1992). *Sahihu'l-Buhârî*. 8 Cilt. İstanbul: Yayınları.
- ÇARA, C. (2022). *Siirt Halk Kültürünün Şifa Dağıtıcıları: Kutsal Unsurlar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- ÇEÇEN, K. (2002). “Köprü.” C. 26, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 252-255.
- DEĞİRMENCİ, F. (2009). *İmamoğlu İlçesi Monografisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DEMİR, H. (2021). “Dicle (On Gözlü) Köprüsü’nün Somut ve Somut Olmayan Miras Olarak Korunması.” *Millî Folklor*, C.17, S.132, 226-249.
- DOĞAN, Ş. (2013). *Elâzığ İli Keban İlçesi Halk İnanışları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DURMAZ, S. (2024). *Hizan ve Yöresindeki Halk İnanışlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ELÇE, D. (2022). *Tarihi ve Kültürel Bağlamıyla Silopi Bölgesi Halk İnanışları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Şırnak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- ELİADE, M. (1999). *Şamanizm*. (Çev.: Ahmet Birkan). Ankara: İmge Yayınları.
- ERGİN, M. (2012). *Dede Korkut kitabı I*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- EROĞLU, E. (2008). *Prizren Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ERTAŞ, İ. (2023). *Adıyaman/Tut Halk Kültürü Araştırması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- EŞMELİ, İ. (2006). *Muğla-Yatağan ve Çevresi Halk İnanışları ve Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GARAN, F. S. (2011). *Diyarbakır Monografisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÖÇER, O. (2014). *Adana İli Karaisalı İlçesi Halk Kültüründe Halk İnançları, Bayramlar ve Törenler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÖRKEM, B. (2021). “Türkülerde ‘Evlilik Geçiş Dönemi’ Metaforu Olarak ‘Köprü’.” *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C.61, S.2, 631-646
- GÖZÜN, A. (2021). “Hadislere Göre Sırat Köprüsü ve Özellikleri”. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.19, 179-211
- GÜÇLÜ, D. (2024). “Tarih ve Turizm Arasındaki Bağlantı: Köprüler”. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.15, 1541-1561.
- GÜLTEKİN, H. (2019). *Türk Halk İnanışlarında Adak*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KABAK, T. (2011). *Derinkuyu Yöresi Halk İnanışları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KABAK, T. (2015). *Rize İli Halkbilim Monografisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KALAFAT, Y. (1994). “Türk Halk İnançlarında Hususiyle Doğu Anadolu’da ve Orta Toroslar’da Kırk Motifi”. *Millî Folklor*, C.3, S.22, 15-21.
- KALAFAT, Y. (2007). *Balkanlar’dan Uluğ Türkistan’a Türk Halk İnançları, C.I-X*. Ankara: Berikan Yayınevi.

- KALAFAT, Y. (2013). *Türk Halk İnanmalarından Hayvan Üslubu'nda Mitolojik Devridayım-1*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- KANDEMİR, F. (2011). *Karasu Yöresindeki Halk İnançlarının Fertler Üzerindeki Etkileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KARABÜBER, T. (2017). *Tosya Halk İnanışları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KARAKAŞ, A. (2005). *Feke Halk Kültürü Araştırmaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KILIÇ, E. (2010). *Osman İli Düziçi İlçesi Halk Kültüründe Halk İnançları, Bayramlar ve Törenler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KÖK, Z. (2006). *Karaisalı (Merkez) Halk Kültürü Araştırması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İPEK, B. (2022). “Kömürhan Köprüsü Harput’a Bakar Türküsünün Söz Varlığı”. *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi (FÜHAD)*, 9, 17, 1-13
- MURAD, N.Y.M. (2009). *Irak Türkmenlerinin Halk İnançları ve Bu İnançlar Etrafında Oluşan Halk Edebiyatı Unsurlarının İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- NAS, E. (2012). “Konya Yöresi El Sanatlarında Anlam Yüklü Motiflerin Halk Diline Yansıması”. *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, C.7, S.1, 1619-1633
- NERGİZ, N. (2022). *Kızıltepe ve Çevresinde Yaşayan Halk İnanışları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖNAY, Y. (2020). “Van Folklorunda Hastalıkların Tedavisi ile İlgili Anlatılan Efsaneler”. *Türk Kültürü ve Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, C.1, S.3, 88-99.
- ÖRNEK, S. V. (1988). *100 Soruda İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane*. Ankara: Gerçek Yayınevi.
- ÖZALP, A. (2008). *Elbistan Ağzı Çiçek Köyü Örneği*. Ankara: Özgü Yayınları.
- ÖZERDEM, A. (1994). *Tarihi, Kültürü, Folkloruyla Karaözü*. İstanbul: Cem Matbaacılık.
- ROUX, J. P. (2011). *Eski Türk Mitolojisi*. (Çev.: Musa Yaşar Sağlam). Ankara: Bilgesu Yayınları.
- SALTAŞ KORKMAZ, E. (2024). *Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi Halk İnanışları (Kars, Ardahan, Artvin)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- SAMANCI, Z. A. (2008). *Konya/Beyşehir İlçesindeki Manevi Halk İnançlarına Dinler Tarihi ve Din Fenomenolojisi Açısından Bir Yaklaşım*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SANDAL, N. (2023). *Mersin İli Mut İlçesi Halk Kültürü Araştırması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SEYİDOĞLU, B. (1985). *Erzurum Efsaneleri Erzurum'da Belli Yerlere Bağlı Olarak Derlenmiş Efsaneler Üzerinde Bir İnceleme*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- ŞİMŞEK, A. (2019). *İskilip Monografisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TATAR, V. (2019). *Kurrahaazi-Karahazzi (Karaözü) Şahruh'un gizleri*. Ankara: Karina Yayınevi.
- TAŞ, S. (2019). *Tunceli'de Geçiş Törenleri: Doğum, Evlenme ve Ölüm*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- UĞURCAN, F. Z. ve Koçak, A. (2021). “Mitik Anlatılardan Masal ve Destanlara Köprü Sembolizmi”. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, C.14, S.34, 439-451.
- USLU, B. (2017). *Türk Mitolojisi*. İstanbul: Kamer Yayınları.
- ÜÇER, M. (1995). “Sivas'ta Mevsimlik Bayramlar ve Özel Günler, Sivas'ta Mevsimlik Bayram ve Özel Günler: Sultan Navruz, Eğrilce ve Sıçancık”. *Anayurttan Atayurda Türk Dünyası*, C.2, S.8, 51-54.

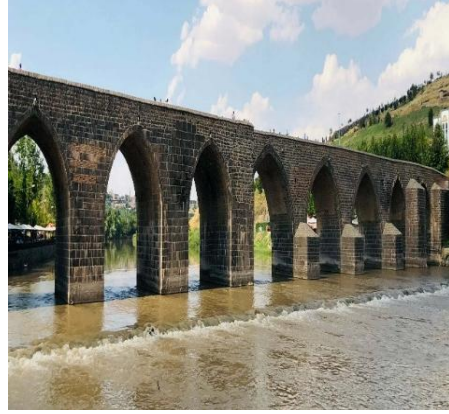
- YILDIZ, S. (2023). *Direkli Sarıkaya Köyü Monografisi (Sivas İli Yıldızeli İlçesi)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YILDIZ, F. N. (2019). *Halk İnanışlarında Dinin Etkisi; Çorum İli Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YILDIZ, İ. (t.y.). *Senir Beyliği ve Alanya Yörükleri*. Konya: Öz Hür Ofset.
- YILMAZ, H. T. (2019). *Halk Kültürü Ürünleri Bağlamında Bafra İlçesi Kent İmgeleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YILMAZ, M. A. (2005). *Aladağ Halk Kültürü Araştırması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YOKSUL, C. (2013). *Çorum Yöresi Sözlü Kültürü*. Çorum: Çorum Belediyesi Kültür Yayınları.
- YÜCEL, Ü. (2011). *Türk Halk İnanışlarında Sayılar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İnternet Kaynakları

- URL-1: <https://imgur.com/gallery/ahruh-k-pr-s-kulun-ta-pCpip45> (Erişim: 06.08.2025)
- URL-2: <https://kulturenvanteri.com/yer/on-gozlu-kopru-diyarbakir/#17.1/37.887183/40.228779> (Erişim: 06.08.2025)
- URL-3: <https://www.olay53.com/haber/bu-kopruden-gecmeyen-gelin-salona-gitmiyor-1036663.htm> (Erişim: 06.08.2025)
- URL-5: <https://www.vanolay.com/vanda-tarih-heybet-ve-doganin-birlestigi-nokta-> (Erişim: 11.09.2025)
- URL-6: https://sdl.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/34/14/349902/dosyalar/2019_04/24092447_EFSAN_ELER_DYYARI.pdf (Erişim: 07.08.2025)
- URL-7: <https://www.malabadigazetesi.com/haber-malabadi-koprusunde-sasirtan-kesif-onlarca-muska-bulundu-10262.html> (Erişim: 09.09.2025)

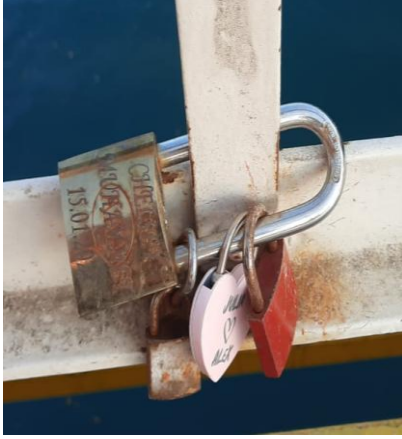
Şahruh Köprüsü Üzerindeki Kulunç Taşı (URL-1)

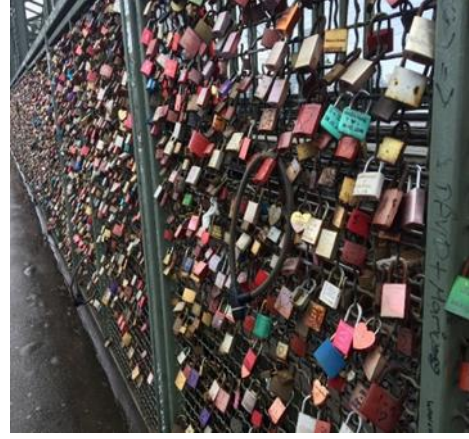
Diyarbakır On Gözlü Köprü (URL -2)

Çetinkaya Köprüsünden Taş Atan ve Köprü Üzerinde Oynayan Gelin ve Damat (URL-3)

Manavgat Sarı Köprü Asma Kilitler Âşıklar Köprüsü (Fotoğraf: Özlem ÜNALAN)

Almanya Hohenzollern Köprüsü (Fotoğraf: Tunahan Eren ARSLAN)